

ש"ת בית יעקב (סי' כ').

כלי ראשון שעומד אצל האש ואין הי"ס בו אם יש סברא להחמיר בזה משום הרחקה א"ל - ד"ז א"צ פנים דמבואר הוא דכל שאין הי"ס בו לא חשיב כ"ר כלל... וכ"כ בספר שפתי כהן שם בשם רש"ל אלא שכתוב שם שסי"י רש"ל דמסתפינא להקל בכ"ר שעומד אצל האש כל זמן שהוא חם אפילו אין היד ס"ב כו' דעשו הרחקה לכ"ר כדאיתא בירושלמי עכ"ל. הרי בהדיא דיש לנהוג כדברי רש"ל להחמיר בכ"ר אפי' אין הי"ס ב. והנה בש"ך השיג על דברי רש"ל בדברים שאינן נראין ולע"ד דברי רש"ל עיקר כמו שאבא'. וזה דברי בעל ש"ך על דברי מהרש"ל הנ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו שהרי בירושלמי פ' כירה איתא דעשו הרחק לכ"ר שאין היד שולטת בו והיינו שאין להיד שליטה בו דהיינו הי"ס ב. אבל כשהיד שולטת בו מוכח התם בירוש' בהדי' דשרי לכ"ע וכו' עכ"ל.

וכבר היה לי ויכוח עם בעל ש"ך בעצמו בהיותו בק"ק ווילנא ואמרתי לו שדבריו תמוהים ודברי רש"ל נכונים. דאי כדבריו דפי' שאין היד שולטת בו שאמר בירושלמי היינו שאין להיד שליטה בו דהיינו הי"ס ב' א"כ מה צריך הרחקה שאמר בירוש' הא מדינא אסור... גם אישתמיטי' דברי הערוך (ערך סלד) דהביא דברי הירושלמי הנ"ל ופי' שולטת הינו סולדת. וא"כ שאין היד ש"ב שאמר בירוש' אין פי' כמו שהבין בעל ש"ך... אלא ר"ל שאין הי"ס ב' כמ"ש וא"כ דברי רש"ל נכונים... ובעל ש"ך הודה לדברי...

ירושלמי שבת פרק ג' ה"ד

כ"י דמר רבי זעירא בשם רב יהודה מותר להפשיך במקום שהיד שולטת ואסור להפשיך במקום שאין היד שולטת אפילו במקום שאין היד שולטת עד איכן רבי יודה בר פזי רבי סימון בשם רבי יוסי בן חנינה עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכוית הכל מודין בכלי שני שהוא מותר מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני אמר רבי יוסי כאן היד שולטת וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחק לכלי ראשון ולא עשו הרחק לכלי שני מתני' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין כו' אמר רבי מנא ההן פינבא דאורזא מסייע לאבא ההן פינבא דגריסא מסייע ליה לאבא דאתר לאתר ועד כדון הוא רותח

ירושלמי שבת פרק ג' ה"ה

מהו ליתן תבלין מלמטה ולערוך עליהן מלמעלה רבי יונה אמר אסור ועירוי ככלי ראשון הוא חיליה דרבי יונה מן הדא אחד שבישל בו אחד שעירה לתוכו רותח אמר רבי יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין התיב רבי יוסי כי רבי בון והתני אף בכלי נחושת כן אית לך למימר כלי נחושת בולע מהו לערות מן הקילוח אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל מחלוקת רבי יונה ורבי יוסי רבי יצחק בר גופתא בעא קומי רבי מנא עשה כן בשב' חייב משום מבשל עשה כן בבשר בחלב חייב משום מבשל אמר ליה כ"י דמר רבי זעירא ואי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא איזהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו ר

ש"ך יורה דעה (סימן קה ס"ק ה)

וכל חום היינו דוקא כשהיד סולדת בו אבל אין היד סולדת בו אפי' הוא כלי ראשון שעומד על האש אינו אוסר כלל וכ"פ הפוסקים ראשונים ואחרונים בדוכתי טובי וכ"כ מהרש"ל פל"ה סימן ע"א אלא שאח"כ כתב אלא דמסתפינא להקל בכלי ראשון שעומד על האש כל זמן שהוא חם אפי' אין היד סולדת בו דעשו הרחקה לכלי ראשון כדאיתא בירושלמי כו' ולא ירדתי לסוף דעתו דהרי בירושלמי פרק כירה איתא דעשו הרחקה לכלי ראשון שאין היד שולטת בו והיינו שאין להיד שליטה בו דהיינו היד סולדת בו אבל כשהיד שולטת בו מוכח התם בירושלמי להדיא דשרי לכ"ע וכן הסכמת הפוסקים וכ"כ בת"ח כלל נ"ז דין י"ב אלא דבכלל כ"ג ד"ג פסק כהרשב"א וטור דצונן לתוך חם שאין היד סולדת בו צריך קליפה וצריך לומר דסבירא ליה דאע"פ שאין היד סולדת בו מבליע כדי קליפה וכן יש להחמיר אע"פ דמדברי שאר הפוסקים לא נראה כן ודו"ק:

ספר יראים סימן רעד | דפוס ישן - קב

ואין בישול תלוי לא בכ"ר ולא בכלי שני אך לפי שהוא דבר המתבשל פעמים שהוא דבר רך ומתבשל אף בכלי שני ויש דבר קשה שאפילו בכלי ראשון אינו מתבשל ויש דבר המתבשל בכלי ראשון ולא בכלי שני כדאמרי' בפ' כירה [מ"ב ב'] סבר רב יוסף למימר מלח כתבלין דכ"ר בשלה דכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני ר' חייא מלח אינו כתבלין דבכלי שני נמי בשלה ופליגי דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא ואיכא דאמרי סבר רב יוסף מלח הרי הוא כתבלין כו' דבכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דאמר רב נחמן צריכה מילחא בישולא כבשרא דתורא שלא כל הדברים שווין למלח איכא דאמרי ובשרא דתורא בכ"ר לאו בישול לפי שראשון בישולו הלכך יזהר אדם שלא להכניס בשבת שום דבר בכלי שני ואף בכלי שלישי שהיד סולדת בו שאין אנו בקיאים בדברים רכים וקשים מי הוא מתבשל בכלי שני ומי הוא שאינו מתבשל ואמרי' בחולין פ' כל הבשר [ק"ח ב'] איזהו בישול כל שאחרים אוכלים אותו מחמת בישולו. וכשמערה מכלי אל כלי אם דנין לה לעירו ככלי שמערה ממנו או ככלי שמערה לתוכו נחלקו בו בשבת ירושלמי פ' כירה דאיתמר מהו ליתן תבלין מלמטה ולערו עליהם למעלה ר' יונה אומר אסור עירו ככלי ראשון והכא אמר ר' יוסי תבלין אין מתבשלין והלכה כדברי המחמיר. וכל דבר שנתבשל או נאפה כל צרכו להחזירו בכלי ראשון לחממו או ליתנו בצד האור מותר שכל דבר שנתבשל או נעשה כל צרכו אין בה משום בישול שאין בישול אחר בישול אבל יש בישול אחר צלי ויש צלי אחר בישול דתניא בפסחים פ' כל שעה בסופו [מ"א א'] צלאו ואח"כ בשלו חייב ומתמה תלמודא אמאי הא צלי אש הוא אמר רב כהנא הא מני ר' יוסי היא דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי ר"מ ר' יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח פי' גבי מצה לחם כתיב ואינו נקרא לחם אלא אפוי ולא מבושל וכשבשלו אחר אפייתו נקרא מבושל דיש בישול אחר אפייה הוא הדין נמי צלאו ואחר כן בשלו דיש בישול אחר צלי ור"מ ור' יוסי אמרי' בעירובין [מ"ו ב'] הלכה כר' יוסי ועוד דברייתא תנא להא דר' יוסי בלשון רבים וכשם שיש בישול אחר צלי ואפוי כך יש צלי אחר בישול דסברא אחת היא.

הל' מעשר (פ"ג הט"ו).

השמן משירד לעוקה אע"פ שירד נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפסין ונותן לקערה קטנה ולתמחוי לתוך התבשיל אע"פ שהוא חם מפני שאינו מתבשל בכלי שני, ואם היה חם ביותר כדי שיכוה את היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מתבשל.

הל' שבת (פכ"ב ה"ו).

מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי להפשירן, ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן ד לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה, וכן קדרה רותחת אף על פי שהורידה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין אבל נותן לתוכה מלח ה שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה, ואם צק התבשיל מקדרה לקערה אע"פ שהוא רותח בקערה מותר לו ליתן לתוך הקערה ו תבלין שכלי שני אינו מבשל.

ערוך השולחן אורח חיים (סימן שיח סעיף מא)

ויש מי שרוצה לומר דבירושלמי איתא דעשו הרחקה לכלי ראשון אפילו אין היד סולדת בו [שם] ואינו כן והירושלמי קאי על יד סולדת בו והא דקרי לה הרחקה משום דלהירושלמי אין כלי ראשון מבשל כלל אך מדרבנן עשו הרחקה לזה וז"ל הירושלמי פ"א דמעשרות [ה"ד] ובכירה [ה"ד] מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני א"ר יוסא כאן היד שולטת [כלומר לא סולדת] וכאן אין היד שולטת א"ר יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני ע"ש [ועוד בארנו בזה ביו"ד והמג"א משום דפסיקא ליה דכלי ראשון מבשל מדאורייתא הוכרח לפרש דאין היד סולדת ואינו גורס שולטת אלא סולדת ואינו כן והדברים ברורים בס"ד]:

ערוך השולחן אורח חיים (סימן שיח סעיף כח)

וכיון שנתבאר דכל דבר שהזדחתי זהו היא גמר מלאכתן הוי בישול וחייב בשבת לפ"ז העשב שקורין טה שמערין עליהם חמין ודבר ידוע שבישולין קל ואפילו בכלי שני מתבשלים כמו שענינו רואות המערה עליהן חמין בשבת אפילו ע"י כלי שני חטאת ורבים נכשלים בזה בטענות של הבל יש שאומרים שהטי"י כבר נתבשל במקומו ואין בישול אחר בישול וטעות גדול הוא אפילו אם האמת כן הוא דבשם אין הבישול לבשלו אלא לעשותו פירא שיהא ראוי לבישול ואיך נאמר על זה שהוא כבר מבושל והרי מוכרין אותו עתה בכסף מלא כדי לבשלו וגם שמעתי ששקר הדבר שאין מבשלין אותו במקומו ויש שעושין ע"י כלי שני והיינו שמערין מים חמין מהכלי ראשון לצנצנת ונותנים עליו הטי"י ואח"כ נותנים המים והטי"י להטשאני"ק ואח"כ שופכין עליהם החמין מכלי ראשון וממ"נ חייבים חטאת ובפרט שענינו רואות שמתבשלים בכלי שני ובכלי שלישי שבישולין קל ויש שנוהגים לערות עליהם רותחים מכלי ראשון מבעוד יום ועומד מעט ואח"כ שופכים המים והטי"י נשאר יבש ולמחרת בבוקר שופכים עליו חמין מכלי ראשון שהרי כבר נתבשל מאתמול ואין בישול אחר בישול בדבר יבש אך בזה האופן צריך להשהות החמין על הטי"י מבעוד יום מעט זמן כדי שיתבשל ולא לערות החמין על הטי"י ותיכף לשפוך החמין לחוץ דברגע אחת לא יתבשלו והדרך הישר הוא להכין הסענ"ס מבעוד יום וכן אנו נוהגים וכן הדין בקאו"א ובשאר מיני בישולים כאלו כמו סאקאלאד"א וקאק"א:

• חזו"א או"ח (סי' נ"ב סי"ח וי"ט).

דוד שמש

• שבת (לט.) ולא יפקיענה בסודרין והא דתנן- ומר סבר לא גזרינן.

• שמירת שבת כהלכתה ח"א (א:מה) והע' קכ"ז.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ז סימן יט

שימוש בשבת במים מדודי השמש ב"ה. אור ליום ב' ד' טבת תשכ"ב. ירושלים עיה"ק תובב"א. לכבוד ידידי היקר הרה"ג החה"ש וכו' מוהר"ר יוסף קאפח שליט"א חבר ביה"ד בפעיה"ק ת"ו אחדשה"ט באהבה וכבוד. נהנתי מהבירור ההלכתי על אודות השימוש בשבת במים מדודי שמש, שפירסם כבו' בקובץ זכרון הנקרא בשם הראל. וכדרכה של תורה אבוא בזה לאות הוקרה בכמה הארות והערות. ואת הנלפענ"ד להלכה. (א) ולפענ"ד עיקר היסוד שיש לבוא בזה להתיר השימוש במים מדודי שמש הוא מה שכותב כת"ר בסוף דבריו, כי אין זה מים שהוחמו בתולדות חמה כי אם כמים שהוחמו בחמה עצמה שבכה"ג לכו"ע שרי, כמבואר בשבת ד' ל"ט ע"א, ונפסק בפשיטות להלכה ברמב"ם בפכ"ב מה' שבת ה"ט ובשו"ע או"ח סי' שיי"ח סעי' ג',

...

והדברים ראויים לאמרם. וכבר ראיתי בגדולה מזו בספר שביתת השבת מלאכת מבשל בבאר רחובות ס"ק מ"ד שנוטה לומר כי גם כשנרתח כלי מתכת ע"י זכוכית (ואינו נדלק אש דאל"כ הו"ל אש גמור) שמצטמצם על ידי ניצוץ השמש ועי"ז מתבשל האוכל שבתוכה דאולי הו"ל זה כחמה עצמה. ואם הבעל שביתת השבת לא החליט הדבר בודאות, נראה שהוא זה מפני שבשם הרי מכה ניצוץ השמש נרתח ממש גם הכלי - מתכת כשלעצמה, ומכה רתיחת הכלי מתכת - ועכ"פ בסיוע הרב - הוא שמתבשל האוכל שבתוכה, (ועכ"פ כך חשב הבעל שביתת השבת כמתבאר בדבריו שם) ולכן יש שפיר מקום לומר דבכה"ג הו"ל יותר תולדות - חמה, אבל בגון נידוננו, שבצנור המקלט אין בו כשלעצמו בכדי לחמם כלל והוא משמש רק ככלי מכשיר להעביר אל המים חום קרני השמש, בכל כהאי גוונא כו"ע יודו בפשיטות דהו"ל חמי חמה וממש ומותר ואפילו לו גם צנור - המקלט היה ג"כ מתחמם הרבה בכל זאת לדעתי היו נקראים ג"כ המים המתחממים חמי חמה, כי חימומם בא לא מכה חמימות הצינור כי אם ישירות מכה חום קרני השמש, ודומה זה כקדרה העומדת על האש דאע"פ שגם הקדרה מתחממת הרבה בכל זאת חמימות המים שבה בא ישירות מכה האש, ופשוט.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן יז

(א) תודה מיוחדת אני נותן לכתר"ה על אשר בקשר לדברי בספרי סי' י"ט בהיתר השימוש בשבת במים מדודי שמש, אנהיר לי לעיינין בספר תורה שבת סי' שיי"ח סק"י, דעל דין השו"ע שם דמותר ליתן ביצה בחמה או ליתן מים בחמה כדי שייחמו, כותב וז"ל: וצ"ע אם מרתיח דבר ע"י זכוכית ברענגלאז שע"י צירוף קרני אור החמה יתחמם הדבר מאד, אם זה נקרא חמה עצמה או תולדת חמה, ולפי הנראה י"ל דזהו הוי כחמה עצמה, דלא נקרא תולדת חמה רק הדבר שנתחמם ע"י חמה, אבל הכא חמה עצמה היא רק שע"י הזכוכית יצטרפו קרני אור שלה ויבואו אל מקום אחד עכ"ל. וזה הוי אמנם כד' נוספת ומחזקת לדעה שהבאתי בדברי שם באות א', שכן הוא הדעת נוטה בזה של הבעל שביתת השבת, ומזה יש לדון בק"ו לכגון הדודי שמש, והכל כמבואר באריכות בספרי שם.

ואודיעו, כי בימים אלה קבלתי מכתב מהרה"ג ר' משה צבי נריה שליט"א ר"מ בישיבת כפר הראה, ובו הוא כותב לי דבזמנו שאל על אודות דודי השמש את הגאון עמוד ההוראה הגרצ"פ פרנק ז"ל, והיתה דעתו ג"כ בפשיטות דהו"ל כחמי חמה ומותר, ועל הערתו הנוספת שהעיר לו שלפי דברי רש"י ז"ל בשבת ל"ט א' ד"ה דשרי שכותב דאין דרך בשולו בכך וחמה באור לא מיתחמם דליגור הא אטו הא יש מקום לומר דא"כ בזה"ז שהדבר מצוי מאד ודרך בשולו בכך, הרי יש לכלול גם מה שמתבשל בחמה עצמה בכלל הגזירה. היתה תשובתו אליו בפשטות: שכבר נאמר בירושלמי אין מוסיפין על הגזירות, וכיון שבזמנם לא גזרו הבו דלא להוסיף עלה. ע"כ. והנאני.